

LÄRARHANDLEDNING
OXYTOCIN
BACKA TEATER 2023

Illustration: Mira Bondezon

058

BACKA TEATER

HEJ

Vad är ditt största intresse? Vad betyder mening? Vad är närhet? Topp tre låtar på svenska som du älskar? Din allra obekvämate stund med dina föräldrar? När känner du dig stark? Finns själen oberoende av kroppen? Byter du om efter gymnastiken? Vad är sextigt (ärligt)? Är din kropp DU eller är det en sak du HAR? Vad betyder äckel för dig?

Med utgångspunkt i en idé om att skapa en föreställning om kroppen, åldrande och intimitet ger regissör och dramatiker Oskar Thunberg oss lite frågor, på två tätskrivna A4 sidor. Frågor om allt från döden till kärleken, relationer till intimitet. I ett januarikallt Göteborg möter vi unga och äldre för samtal. Mobiltelefonen på inspelningsläge och orden flödar.

Det är en ynnest tänker jag på vägen hem, när spårvagnen svänger av vid Vasagatan, bland stressade småbarnsföräldrar och blöta sneakersklädda tonårsfötter, att det här som kallas livet finns. Det alldagliga, småtråkiga och skeva. Att det är just det här, den blöta vanten och sura spårvagnskontrollanten, som är fonden för alla stora tankar, kroppens känslor och människans förmåga till poesi.

I den här lärarhandledningen ger vi några ingångar till vidare diskussioner om livet men givetvis går det utmärkt att bara komma hit och tillsammans med dina elever uppleva *Oxytocin* och ta tiden till att bara få uppleva, själv i grupp.

Med varma hälsningar

Erika Isaksson, projektledare barn och unga
erika.isaksson@stadsteatern.goteborg.se

INFÖR DITT BESÖK PÅ BACKA TEATER

INFÖR BESÖKET

Inför ditt besök på Backa Teater har vi i lärarhandledningen samlat ingångar, frågeställningar och övningar kopplade till föreställningen *Oxytocin*. Det finns inga krav på att du som lärare behöver fördjupa temat innan eller efter ni besöker oss.

Det vi rekommenderar är att du som lärare innan besöket förbereder eleverna på vad teater är så att de känner sig trygga med formen. För många unga är besöket på Backa Teater det första mötet med scenkonst.

Det viktigaste är att eleverna vet vad de skall se, en föreställning som heter *Oxytocin*, och vilka förhållningsregler som finns när det kommer till att stänga av mobilen, komma i tid och att det inte är tillåtet med godis och dricka i salongen. Vi vill också att de tar av sig jackor och väskor på grund av utrymningsskäl. Det finns skåp att låsa in väskor i vid behov.

Var ligger Backa Teater?

Backa Teater ligger på Lärdomsgatan 1C på Lindholmen. Hit kommer du enklast via buss eller båt.

Buss nummer 16, 16x, 31, 45, 55, 58, 99, 121, 176 och 177 går till hållplats Lindholmen. Från hållplatsen tar det ca. 5 minuter att gå till teatern.

Älvsnabbaren tar du från Stenpiren till Lindholmsspiren, resan är gratis och går var 8:e minut vardagar mellan kl. 07.00-18.00.

Älvsnabben går mellan Lilla Bommens Hamn -> Stenpiren -> Lindholmsspiren -> Slottsberget -> Eriksbergs färjeläger -> Klippan. Hållplats till Backa Teater är Lindholmsspiren.

Behöver jag komma i tid?

Du behöver vara på plats på teatern i tid och gärna senast 15 minuter innan föreställningen börjar. Då hinner alla gå på toaletten, hänga av sig ytterkläder och landa tillsammans i vår foajé. Inget insläpp efter föreställningen börjat.

Hur gör jag med mobilen?

Mobiltelefonen skall vara avstängd under föreställningen för att inte störa dig och resten av publiken. Tänk på att även ljuset på skärmen kan upplevas störande av andra i publiken och från scen. Vi har mobillådor i foajén som du som lärare kan samla in mobiler i.

Måste jag hänga av mig jackan?

Det är trångt i salongen och jackor är i vägen om vi behöver utrymma så därför vill vi att alla hänger av sig sina ytterkläder i foajén.

Får jag äta godis och ha med dricka in i salongen?

Nej, det är inte tillåtet att ha med sig mat och dryck in i salongen däremot går det utmärkt att äta medhavd mat, godis och dryck i vår foajé innan eller efter föreställningen. Om ni har matsäck meddela backaskolbokning@stadsteatern.goteborg.se innan ni kommer så vi vet att ni stannar och äter.

Om jag behöver gå ut under föreställningen, hur fungerar det?

Det finns flera anledningar till att en kan behöva gå ut under föreställningen. Vet du med dig att du eventuellt behöver lämna salongen, prata gärna med vår foajépersonal innan ni går in och välj platser så nära dörren som möjligt. Det finns alltid personal i foajén som möter upp. Gå ut samma väg som ni kom in.

Tillgänglighet

Backa Teaters entré och scen är i markplan. Vi har hörhjälpmedel i form av ljudförstärkande hörlurar alternativt hörselslinga. Vi syntolkar samt textar föreställningar vid enstaka tillfällen under spelåret. Behöver du som lärare ytterligare information kring våra föreställningar för att skapa ett så bra möte som möjligt för elever så tveka inte att höra av dig.

Kontakt

Behöver du komma i kontakt med oss inför ert besök till någon av våra skolföreställningar går det bra att mejla eller ringa.

Skolbokning: backaskolbokning@stadsteatern.goteborg.se

Tel: 031 708 71 01

Nikola Borggård Gavanozov

Martin

Fredrik

Jerker

Jojo

Pelle Grytt

Joppe

Lars

Malin Morgan

Jennifer

Jana

Vivi Lindberg

Abigail

Emma

Wahid Setihesh

Göran

Azad

Hampus

Illustratör: Nina Bondeson

OXYTOCIN

Dramatiker & regissör: Oskar Thunberg
Scenograf, kostymör & maskdesigner: Maja Döbling
Dockmakare och dockinstruktör: Jenny Bjärkstedt

Ljuddesigner: Simeon Pappinen Hillert
Ljusdesigner: Christofer W Fogelberg
Kompositörer: Daniel Ekborg, Mats Nahlin, Simeon Pappinen Hillert

Medverkande:
Nikola Borggård Gavanozov
Vivi Lindberg
Malin Morgan
Wahid Setihesh
Pelle Grytt/Ove Wolf

Musiker: Daniel Ekborg, Mats Nahlin

Dramaturg: Sara Raisse *, Stefan Åkesson
Regiassistent: Märta Jungerfelt

Attribut/rekvisita: Ellen Dynebrink, Wanja Fernandes Johansson, Charlotte Heyman, Hannele Fernström, Christofer W Fogelberg
Belysningsmästare: Christofer W Fogelberg
Bygge: Krister "Kritan" Nylander, Colin Ferguson
Dekormålare: Ellen Dynebrink, Wanja Fernandes Johansson, Colin Ferguson, Hannele Fernström
Ljudtekniker: Simeon Pappinen Hillert
Kostymmästare: Helena Arvidsson O'Byrne, Ellinor Landal
Kostymvärd: Malin Garellik
Maskörer: Josefin Ekerås, Kerstin Olsen
Scentekniker: Krister "Kritan" Nylander, Ellen Dynebrink
Teknisk chef Backa Teater: Nicholaus Sparding

Kommunikatör: Erika Isaksson, Anna Hansen
Marknadsförare: Hanna Lööf
Projektleddare barn och unga, läromaterial: Erika Isaksson
Projektleddare Backa Backstage: Hanna Källdin
Publikarbetare: Ulrika Andersson
Producent: Lisa Nowotny
Producentassistent: Joel Nenander *
Research: Felicia Stjärnsand

Föreställningsfotograf: Ola Kjelbye
Programlayout: Jonas Kündig
Trailer: Kristian Söderström
Illustratör: Nina Bondeson

Chefsproducent/administrativ chef: Lisa Nowotny
Konstnärlig ledare: Lars Melin
VD: Björn Sandmark

Musiken till föreställningen är komponerad av Backa Teaters musiker. Utöver det förekommer musik av: Kent-Egoist, Hooja-Banan Melon Kiwi & Citron, Tove Lo - Habits, Veronica Maggio - 17 år, Elvis Presley - Can't Help Falling in Love, Judas Priest - Painkiller

Urpremiär på Backa Teater 18 oktober 2023 föreställningen är ca 1 tim 45 min (ingen paus) och rekommenderas från 15 år

Tack Till: Anita Nyman, Kajsa Svensson, Maria Svärd, Jonna Bornemark, Per Schelander, Kajsa Persson-Kay, Isabella Agah, Anneli Brus, Tove Olsson, Lars Bringås, Sofia Rönnegård, Helena Lindegren, Eva Rexed, Jens Ohlin, Helle Rossing, Viktor Tjerneld, David Fukamchi Regnfors, Gustav Ekman Mellbin, Jörgen Thorsson, Hilda Ramsten, Sandra Huldt, Simon Rodriguez, Emil Brulin, Felicia Stjärnsand, Johan Stavring, Ylva Gallon, Elisabet Sevholt, hela underbara Backa Backstage, Patrik Forsberg och alla hjältar på tuben i Farsta
Burgårdens gymnasium, Schillerska gymnasiet, Hvitfeldtska gymnasiet, Ungdomsmottagarna i Vällingby, Botkyrka och Södermalm

Ett särskilt tack till: Anya, Jennifer, Sabina, Felicia, Martin, Ellie, Viktor, Bibi, Julia och Ove

TEATER

Teatern är en av de få platser där vi tillsammans som individer upplever något som bara händer här och nu och aldrig mer. Det finns varken pausknapp eller möjlighet att spola tillbaka, hoppa framåt eller exakt återskapa ögonblick. Vi möter tillsammans och reflekterar individuellt. Teatern är en plats där vi kan möta andras historier och kanske även få syn på oss själva. I mötet med det okända kan vi växa som människor.

Teater har använts till allt från att proklamera religion till att utforska skörheten i att vara människa i relation till andra. Som form har teatern tusentals år på nacken och är ett sätt att samtala om vår existens och tiden vi befinner oss i. Än idag spelas dramer som skrevs under antikens Grekland. Pjäser vid namn Antigone eller Medea omtolkas utifrån den plats och tid skådespelet nu utspelas i, men det skapas också samtida scenkonst skriven och formad från vårt absoluta här och nu.

Idag finns få rum som det som scenkonstupplevelsen skapar. Ett rum där du tillsammans med andra under en begränsad tid upplever något som inte går att återskapa, pausa eller reproducera. En händelse där du som publik spelar en avgörande roll. Konsten är det som uppstår i mötet mellan scen och salong, mellan publiken och skådespelarna.

Du kan välja att se på ett scenkonstverk som en reflektionsyta. Konst är det som händer i spegelbilden du upplever när du studsar dig själv mot dess yta. En konstupplevelse är subjektiv. Din upplevelse baseras på dina erfarenheter och associationer, men du gör det i en grupp där andra bär andra erfarenheter och reflektioner.

I detta möte finns möjligheten att få syn på dig själv och på andra.

FRÅGOR

- Har du upplevt att gå på teater tidigare? Hur var det?
- Vad är skillnaden mellan teater och film?
- Varför skall en se teater?
- Finns det en skillnad i hur en upplever saker om en gör det tillsammans med andra än om en är själv?
- Hur är det att vara publik på en teater, är det skillnad från till exempel att gå på bio?

Scenkonst är ett samlingsnamn för konstformer som framförs direkt inför en publik. Det finns en mängd olika typer av scenkonst som exempelvis teater, musik, opera, dans, performance, revy, musikal och nycirkus.

ÖVERENSKOMMELSE

För de som arbetar med teater är överenskommelse ett centralt begrepp. Teatern kan inte, och ska inte, vara verklig. Den kan försöka verka verklig, men alla i rummet behöver vara överens om att det som sker, sker på låtsas. Det är en grundläggande överenskommelse. Att allting är avsiktligt är en annan grundläggande överenskommelse. Allt som är med på en scen är där av en anledning. Visst, även när man tittar på en föreställning inom talteater, pantomim, dansteater, musikteater, maskteater, immersiv teater, deltagarbaserad teater etcetera så är det man ser avsiktligt. Men inom dockteater, eller objektsteater som det även kallas, är överenskommelsen om att allting är avsiktligt än mer närvarande än vad den är i andra teaterformer.

När Oxytocins författare och regissör Oskar Thunberg i ett tidigt skede presenterade idén för teatern klargjorde han det med en jämförelse: "Skillnaden mellan dockteater och annan teater är som den mellan måleri och foto. Fotografiet utmärks av det som inte är med, medan den målade tavlan utmärks av det som är med." Ett fotografi definieras av utsnittet. Av vad som är beskuret ur bilden. Målningen å andra sidan definieras av det som är i bilden. Som betraktare av ett fotografi kan jag inte med 100% säkerhet veta att alla detaljer är medvetet valda. När jag ser på en målning vet jag att varje penseldrag är valt. Det är på ett liknande sätt med dockor. En docka kan inte begå omedvetna handlingar, om den plockar upp ett glas från ett bord är det för att det finns en avsikt med det. En skådespelare kan råka göra det. Å andra sidan kan en skådespelare gå på emotionella impulser i stunden för exakt när hen ska resa sig ur en soffa, det kan inte en docka göra.

Stefan Åkesson, dramaturg

Utdrag ur programtexten "Låt oss låtsas människa", går att läsa i sin helhet i programmet till Oxytocin

"Skillnaden mellan dockteater och annan teater är som den mellan måleri och foto. Fotografiet utmärks av det som inte är med, medan den målade tavlan utmärks av det som är med."

Vad menar Oskar Thunberg med det?

DOCKTEATER, FIGURTEATER, OBJEKTSTEATER

Skuggspel och handdockor, marionetter och stavdockor. Dockteater är antagligen den äldsta, nu levande, scenkonstformen.

Arkeologer har funnit marionettliknande dockor i trä från 2000 f Kr, men med stor sannolikhet har formen funnits långt innan dess. Dockteater återfinns i alla kända kulturer och har använts till allt från att deklamera religiös åskådning till att häckla överheten.

I Asien lever traditionen starkt än idag med tydliga kopplingar till historiska berättartraditioner från 800-talet e.Kr.

I Europa har formen använts inom katolska kyrkan sen 1500-talet och det finns fortfarande rester kvar i form av julkrubban och altarskåp, som en stelnad form av dockteater. Den folkliga traditionen utvecklades i 1600-talets commedia dell'arte med rollfigurer som Pulcinella som har sina motsvarigheter i franska Guignol, österrikiska Kasper eller engelska Punch. Kringresande teatersällskap som spelade lustspel, inte sällan med tydliga kopplingar till hierarkier i samhället. Även inom hovet var dockteater populär från medeltiden och framåt.

I 1800-talets borgerliga hem var dockteatern i form av bland annat skuggspel och modellteatrar ett vanligt inslag. Under slutet av 1800-talet utvecklas modernismen inom den västerländska kulturen. Här får dockteatern en central roll och flertalet av våra stora dramatiker och författare som August Strindberg, Selma Lagerlöf och Henrik Ibsen skrev dramer ämnade för objektsteatern.

Under senare hälften av 1900-talet har dockteater blivit starkt förknippat med barnkultur i och med televisionens intåg, ofta med en stark pedagogisk funktion.

Dockteatern delas av tradition in i fyra former; stavteater, marionetteater, handdockor och skuggspel.

Scenkonstmuseet berättar: Dockteater för allt och alla | UR Play

Följ med in på scenkonstmuseets dockteaterutställning där du möter Margareta Sörenson, författare till flera böcker inom scenkonst, som berättar om dockteaterns historia.

Föreläsning: 31 minuter

Länk: <https://urplay.se/program/218303-ur-samtiden-scenkonstmuseet-berattar-dockteater-for-allt-och-alla>

Kulturakademin: #69-#75 SCENISKA MIRAKLER | Kulturakademin podcast

I sex delar diskuteras, vrids och vänds det på begreppet dockteater.

Länk: <https://poddtoppen.se/podcast/1351296690/kulturakademin-podcast/69-sceniska-mirakler-att-komma-i-kontakt-med-dockteater-for-forsta-gangen-del-1-av-6>

FÖR DJUPA

BACKA TEATER

MARIONETTRÅDAR

Inom dockteatern styr skådespelaren dockans samtliga rörelser, alla rörelser är förutbestämda. Dockspelaren har som uppgift att ge dockan, ett objekt, liv.

Determinism

Upplevelsen av en fri vilja är en illusion då vårt öde är bestämt. Människan har inga fria val, inga valmöjligheter. Att förstå och acceptera vad ödet har gett individen för roll i livet är centralt. Vad vi än gör så kommer vi bara närmare och närmare det som på förhand är givet. Determinism delas upp i hård determinism, som fatalism (från latinets *fatalis* "ödesbestämt" och *fatum* "öde") och mjuk determinism där framtiden inte är helt förutbestämd.

Är livet ödesbestämt och omöjligt att ändra riktning på?

Hur stor påverkan har du på ditt liv?

Vilka marionettrådar styr dina val i livet?

Existentialism från latinets *exsi* "träda fram" och senare "finnas"

Motsatsen till fatalismen är existentialismen, en av de viktigaste filosofiska strömningarna under 1900-talets första hälft. I motsats till fatalismen hävdar den existentiella filosofin att människan är fri i sina val och handlingar. Detta är det som ger människan en unik ställning och särskiljer henne från andra ting och varelser, hennes förmåga till att välja och välja bort och därigenom också hennes ofrånkomliga ansvar över sina beslut och sin livsbana.

Vad är frihet?

Har människan en fri vilja?

Har du ett fritt val att styra ditt eget liv?

Varför, varför inte? När känner du dig fri?

Hur känns frihet?

ATT SKAPA EN DOCKA

Vi ställde tre snabba till Jenny Bjärkstedt, dockmakaren bakom Oxytocin.

Hej Jenny! Vem är du?

Jag är frilansande dockmakare, dockspelare och attributmakare som bor i Stockholm, men jobbar med teatrar i hela landet. Bland annat Folkteatern i Gävleborg, Långa näsan och Marionetteatern i Stockholm, Uppsala Stadsteater, Ölands dramatiska teater, Lumor och Malmö Dockteater. Ibland bygger jag också för film och tvproduktioner som bland annat Herr Talman och Jordskott på SVT.

Hur kommer det sig att du fastnade för dockor?

Jag har alltid gillat att arbeta med teater som uttrycksform, men älskar också konst och hantverk. För mig är dockteater den perfekta blandningen av hantverk och sceniskt arbete. Jag utbildade mig på Dramatiska Institutets (numera Stockholms Konsthögskola) utbildning för Dockteater i tre år. Där lärde vi oss både dockmakeri i alla möjliga tekniker samt dockspel. Jag älskar den tekniska utmaningen i dockspelet, men också i att både uppfinna och konstruera dockor och figurer. En teaterdocka kan ju i princip vara hur som helst. Jag har byggt allt ifrån en 4.5 meter hög kung som spelades av tre personer, till en helt superrealistisk hund.

Hur har arbetet med Oxytocin sett ut?

Oxytocin är tredje pjäsen jag gör ihop med Oskar Thunberg (dramatiker/regissör) och den här gången ville vi att dockorna skulle se helt realistiska ut. Så när jag skulle skapa dem började vi med att Oskar fick beskriva karaktärerna så utförligt som möjligt utifrån var han var i manusarbetet. Ibland fick jag direkt en ganska klar bild i huvudet och började skulptera huvudet i lera. I andra fall fick jag använda Google och söka på till exempel lite överviktig 25-årig man eller medelålders vit kvinna. Utifrån den uppsjö av bilder jag får formas karaktären.

När jag skulpterat karaktärernas huvuden i lera gör jag gipsavgjutningar och sen trycker jag i papperslera och papier maché i formarna, då får jag två superlätta halvor som jag fogar ihop till ett ihåligt huvud. Sen täljer jag händer och fötter i lindträ, och kropparna är i princip tyg och vadd. Det är superviktigt att dockorna är lätta, för att dockspelarna inte ska få förslitningsskador främst i axlarna. Kläderna har Backa Teaters kostymavdelning tagit fram utifrån de kostymskisser som Maja Döbling, kostymdesigner, gjort.

IDENTITET

Jenny Bjärkstedt har i Oxytocin skapat dockor som skall ses som realistiska för publiken. De skall ges tydliga yttre markörer som för betraktaren, i det här fallet publiken, skall ge indikationer till "vem" det är. Tillsammans med kostymör Maja Döbling som skapat kostymen, de kläder, frisyrier och mask som ger ytterligare associationer till den identitet och det "jag" som dockan gestaltar.

Inom beteendevetenskapen är identitet synonymt med självbild och ordet i sig härstammar från latinets identitas som betyder samma eller densamma. Begreppet identitet används bland annat för att beskriva det som gör en individ unik. Identiteten skapas i relation till familj, kultur, samhälle, sociala sammanhang, intressen och den omformas genom hela livet.

Sociologen och antropologen Erving Goffman (1922-1982) använder teatertermer för att förklara jaget i relation till dess omgivning. Hur identiteten är flytande och visar sidor av det som är ens "jag". Beroende på vilken "publik" du möter, vilken "publik" du själv väljer att vara, vilka "scenbyten" som sker, förändrar individen sin framställning av sig själv.

Framställer du dig själv på samma sätt hemma vid köksbordet ätandes en ostmacka som i bamba eller skolfiket?

Finns det platser där du blir mer medveten om hur du framställer dig själv?

Förändras din röst beroende på vem/vilka du umgås med?

Vem är du på sociala medier/i skolan/hemma/på fotbollsträningen?

LÄS OCH ANALYSERA

ROMANSKA BÅGAR av Tomas Tranströmer
Inne i den väldiga romanska kyrkan trängdes turisterna
i halvmörkret.
Valv gapande bakom valv och ingen överblick.
Några ljuslågor fladdrade.
En ängel utan ansikte omfamnade mig
och viskade genom hela kroppen:
"Skäms inte för att du är människa, var stolt!
Inne i dig öppnar sig valv bakom valv oändligt.
Du blir aldrig färdig, och det är som det skall."
Jag var blind av tårar
och föstes ut på den solsjudande piazzan
tillsammans med Mr och Mrs Jones, Herr Tanaka och
Signora Sabatini
och inne i dem alla öppnade sig valv bakom valv oändligt.

EN MÄNNISKA

En kropp består av: 61% syre, 23% kol, 10% väte, 2,5% kväve, 1,4% kalcium, 1,1% svavel, 0,2% kalium, 0,14% klor, 0,03% magnesium. Därutöver tillkommer spårämnen och miljögifter som utgör mindre än 0,1 promille: Järn, fluor, zink, kisel, rubidium, strontium, brom, bly, koppar, aluminium, kadmium, cerium, barium, jod, tenn, titan, bor, nickel, selen, krom, mangan, arsenik, litium, cesium, kvicksilver, germanium, molybden, kobolt, antimon, silver, niob, zirkon, lantan, gallium, tellurium, yttrium, vismut, tallium, indium, guld, scandium, tantal, vanadium, torium, uran, samarium, beryllium, och volfram.

Människan, homo sapiens, är ett däggdjur av släktet Homo, människoprimater. Det vetenskapliga namnet översätts som "förnuftig människa" av latinets Homo som betyder man och Sapiens som betyder vis.

Människan går på två ben, har kläder på sig och kan använda verktyg. Hon kan tolka språk och symboler, kan visa känslor och empati, har förmågan till ett abstrakt tänkande och har möjligen även ett självmedvetande. Ingenting av det här är unikt för just människan, men sammantaget har hon under loppet av de senaste 200 000 åren utvecklats till att idag styra världen och dess potentiella framtid.

Typiska beteenden för människan är hennes hunger efter kunskap, hennes nyfikenhet. Hur hon bemästrade elden och teknologin. Hennes sociala behov och därigenom utveckling av språk och kommunikation.

Att hon rodnar. Är naken. Är ett barn under lång tid.
Hennes avancerade emotionella intelligens.
Hennes behov av att uttrycka sig. Och konstnärliga intresse.

Hon består av syre, kol, väte, kväve, kalcium, svavel, kalium, klor, magnesium och spårämnen. I Sverige kommer hennes kropp i genomsnitt att leva i 81 år om hon är man, 85 år om hon är kvinna och vanligaste orsaken till att livet tar slut kommer att vara någon form av hjärt- och kärlsjukdom.

När hennes kropp dör, finns fortfarande atomerna kvar. Inget försvinner. Bara hon.

KROPPEN

”När jag skulpterat karaktärernas huvuden i lera gör jag gipsavgjutningar och sen trycker jag i papperslera och papier maché i formarna, då får jag två superlätta halvor som jag fogar ihop till ett ihåligt huvud. Sen täljer jag händer och fötter i lindträ, och kropparna är i princip tyg och vadd” - Jenny Bjärkstедt, dockmakare i Oxytocin

Kroppen består bland annat av skelett, muskler, fett och vävnader med förutsättningar som många gånger bestäms redan under embryostadiet i livmodern. Hormonnivåer, ögonfärg eller biologiskt kön till exempel. Vid 17 år för kvinnor och vid 19 år för män har kroppen nått sin vuxna längd, vid medelåldern börjar kroppens olika funktioner att försämrats för att slutligen lägga ner helt.

”Jag har alltid haft svårt att förlika mig med att kroppen utgör en så bestämd begränsning av livet. När jag var barn låg jag vaken på nätterna och hade ångest över döden. I ungdomen var fysisk kärlek och intimitet både skräckinjagande och lockande på samma gång. Pjäsen utgår från den här dubbelheten. Vi vill ta den i beaktande när vi skildrar livets skeenden – vi kommer till liv genom kroppen, vi lever och fortplantar oss genom den, och vi åldras och dör genom den.”

Oskar Thunberg, dramatiker och regissör Oxytocin

Vad har du för relation till kroppen?

Vad är bäst/värst med din kropp?

Hur upplever du kroppens förändringar?

Skulle du vilja ändra något med din kropp?

Är din kropp du, eller är det något du har?

Finns själen oberoende av kroppen?

HORMONER

Hormoner är ämnen som styr mycket av det som händer i kroppen, allt från hur vi växer till hur vi utvecklas under puberteten. Hur vi bryter ner socker till hur våra känslor är. Ordet hormon kommer från grekiska ὁρμῶν som betyder "som sätter i rörelse".

Östrogen, progesteron, testosteron, serotonin, dopamin, kortisol, adrenalin eller oxytocin är exempel på hormoner som påverkar vårt mående. Hormonet fungerar som budbärare mellan celler, organ och som några av signalsubstanserna till hjärnan.

De får oss bland annat att känna lycka, rädsla, stress, trötthet, välmående, ångest och äckel. Hormoner kan vara våra bästa vänner och våra värsta fiender.

Den norska indiesångerskan, Marie Ulven Ringheim som är känd under namnet Girl in red har skrivit låten Serotonin.

"I'm running low on serotonin
Chemical imbalance got me twisting things
Stabilize with medicine
But there's no depth to these feelings
Dig deep, can't hide
From the corners of my mind
I'm terrified of what's inside"

Använd ett hormon som utgångspunkt och skriv en dikt eller låttext.

"*Oxytocin* är hormonet som frigörs vid beröring och värme, det stimulerar känslor av tillit och omvårdnad och minskar aggression och ångest."

KÄRLEK

Vad händer i kroppen när du är kär?

- När du blir kär eller förälskad så tolkar hjärnan det som att något viktigt är på gång och börjar förbereda kroppen på olika sätt.
- Hjärtat pumpar snabbare, vilket leder till att du känner dig piggre, det kan vara svårare att sova och du blir lättare röd i ansiktet.
- Hormonet serotonin minskar vilket gör att du känner dig ledsnare, kärlek kan få saker att kännas tyngre.
- Vid kärleksfull beröring sänds hormonet oxytocin ut vilket gör kroppen lugn och får dig att känna dig harmonisk.
- Adrenalinet släpps lös då kärleken kan göra dig blyg och nervös, och kroppen registrerar de känslorna som fara. Det hormonet gör dig modig.
- Dopaminet som kommer av lyckokänslan ser till att du belönas med hormonet endorfin, kroppens belöningssystem.

Eftersom kroppen just nu släpper ut en mängd olika hormoner vars nivåer konstant ändras kan du känna dig förvirrad och disträ, tankarna vandrar iväg och du har svårt att koncentrera dig. Det är som det är. Det är kroppen.

Källa: umo.se

På följande sida hittar du fyra utdrag om diktad kärlek vars ursprung sträcker sig från ungefär 4000 år sen till idag. Läs och samtala.

FRÅGOR FRÅN INTERVJUER INFÖR OXYTOCIN:

Berätta om någon gång du varit kär. Vad hände/hände inte? Hur kändes det i kroppen?

Vad krävs det för att du skall bli kär i någon?

Din första kärlek, berätta om den.

Berätta om en kärleksbesvikelse.

Har du upplevt olycklig kärlek? Vad hände?

Har du upplevt att göra slut? Hur var det?

”Min vän jag höll kär (är vorden till jord)!
Enkidu, min vän jag höll kär,
är vorden till jord!
Skall ej också jag, liksom han, lägga mig ned
för att aldrig i evighet åter stå upp?”
Gilgamesbeposet är ifrån ungefär 2100 f Kr

”Du kom, som jag längtade!
och kylde av mitt hjärta som brann av begär”
Sappho, Fragment 48, ungefär 630 - 570 f Kr

”Du är min renaste tröst,
du är mitt fastaste skydd,
du är det bästa jag har,
ty intet gör ont som du.

Nej, intet gör ont som du.
Du svider som is och eld,
du skär som ett stål min själ --
du är det bästa jag har.”
Karin Boye, Moln, 1922

”Sad songs snurrar på repeat igen
Sa vi skulle ge det lite tid igen
Har väntat hela dan på dig
Kan komma till din spot baby
Du vet att vi har haft de svårt, de e lugnt
Jag lever bra på minnen från igår, en stund

Mina fingertoppar på din rygg som förr
Vem om inte jag kan få dig trygg som förr
Mina fingertoppar på din rygg som förr
Vem om inte jag kan få dig trygg som förr”
Parham, Ur Fingertoppar, Vårt Paradis EP, 2019

4000 ÅR AV KÄRLEK

SEX, ÅTRÅ OCH LÄNGTAN

”För den vilde tjurens skull badade jag
jag badade för herden Dumuzis skull
Med vällyktande oljor parfymade jag min kropp
Min mun målade jag med vällyktande ambra
Mina ögon målade jag med kol
Han rättade sina sköna händer efter mitt sköte
Herden Dumuzi fyllde min famn med grädde och mjölk
Han smekte håret vid mitt sköte
Han bevattnade min livmoder
Han lade sina händer på mitt heliga sköte
Med grädde gjorde han min svarta båt mjuk
Med mjölk eggade han min trånga båt
Smekningar gav han mig på sängen
Nu skall jag smeka min höge präst i sängen
Jag skall smeka den trofaste herden Dumuzi
Jag ska smeka hans lem, landets Herde
Jag skall kungöra ett ljuvt öde åt honom.”

Samuel Noah Kramer, en av världens främsta sumerologer, har uttolkat den äldst bevarade kärleksdikten tillsammans med författaren Diane Wolkstein. Diktad för 4000 år sen och talar om Inanna - himlens, jordens och dödsrikets drottning. Här i översättning av Gunilla Hultgren.

FRÅGOR FRÅN INTERVJUEN INFÖR OXYTOCIN:

Vad är sextigt (ärligt)?

Vad är inte sextigt (ärligt)?

Hur tänkte du på sex innan du hade någon sexuell erfarenhet?

Hur tänkte du på det efteråt?

Vad tänker och känner du om sexuella fantasier? Vad spelar de för roll i livet?

DÖDEN

I Sverige är det överlämnat till den medicinska vetenskapen att i de flesta fall på klinisk väg bestämma när döden inträtt för en människa. Numera är det i lag reglerat att en människa är död när hjärnaktiviteten upphört, så kallad hjärndöd, eller ”när hjärnans samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt har fallit bort”. I allmänhet fastställs döden kliniskt när ”andning och blodcirkulation upphört och stilleståndet varat så lång tid att det med säkerhet kan avgöras att hjärnans samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt har fallit bort.”

Majoriteten av alla dödsfall konstateras således genom att en läkare försäkrar sig om att andning och blodcirkulation upphört, i allmänhet genom att lyssna på hjärtat, känna på pulsen och försöka se om personen andas. I vissa fall krävs noggrannare undersökningar för att kunna konstatera en persons död.

När slutar en människa att vara en människa?

Tror du på något efter döden?

Vad är meningen med livet?

Finns det en mening med livet?

Finns du kvar när inte kroppen längre existerar?

PRATA SCENKONST

Scenkonst kan vara drabbande, härligt, svårt, fantastiskt eller i värsta fall ointressant. Upplevelsen skiljer sig åt från person till person och påverkas av erfarenheter, känslor, förkunskap och personlig smak. Det finns inget rätt eller fel i hur personer upplever verket men det finns massor att vinna på att ta samtalet vidare i grupp.

Att kunna prata om upplevelsen inom ett tydligt ramverk skapar en djupare analys av det en upplevt. Då ges möjligheten till att lyssna på andras individuella tolkningar utan att för den sakens skull hamna i polemik om vem som har tolkningsföreträde i värderingen av konstverket. Att i grupp kunna diskutera upplevelsen och lyssna på andra stärker oss som individer och kan leda till en djupare förståelse av scenkonstverket, sig själv och varandra.

SAMTALSMODELL

Som lärare och pedagog är du samtalsledare i klassrummet, det innebär inte att du behöver veta mer om föreställningen och inte heller att du behöver försvara eller förklara de olika val konstverket består av. Ditt arbete är att bjuda in till de olika tolkningar som finns i gruppen och ställa frågor som för samtalet vidare.

Börja med att så sakligt som möjligt beskriva, tolka sedan det ni har beskrivit och låt det bana väg för individuella upplevelser och reflektioner.

BESKRIV

Beskriv så sakligt som möjligt scenkonstverkets olika tecken utan att tolka dess innebörd.

När börjar föreställningen, tycker du?

Hur såg rummet ut?

Vad fanns i rummet?

Fanns det olika spelplatser? Hur såg dessa ut?

Vilka färger och former?

Hur var ljuset?

Hur många personer/karaktärer fanns med i föreställningen?
Hur såg de ut?
Vilka färger/former hade kostymerna (på dockorna, på skådespelarna)?
Hur såg masken/sminket ut (på dockorna, på skådespelarna)?
Hur såg håret ut (på dockorna, på skådespelarna)?
Fanns det skillnader och likheter mellan de olika karaktärerna?
Gå gärna en runda i hela klassen så att alla kan bidra med konkreta tecken.

TOLKA

Utifrån det ni beskrivit går ni vidare till att tolka dess innebörd. Vad får de olika tecknen för funktion i föreställningen? Vad berättar de?

Varför såg rummet ut som det gjorde, vad berättar val av färger, ljus, ljud?
Vad händer med dig som publik i relation till scenbytena?
Vad gör valet av kostym, mask och hårfrisyrer med karaktärerna?

REFLEKTERA

Avsluta med att reflektera över hur föreställningen landade hos var och en. En scenkonstupplevelse väcker i bästa fall tankar, frågor, känslor och åsikter som utgår från ens egna värderingar och ingångar till föreställningens innehåll. Därför kan det vara av stor betydelse att ge var och en möjlighet att reflektera över följande frågor men att endast de som vill kan dela med sig.

Hur upplevde du *Oxytocin*?
Vilka känslor väckte föreställningen hos dig?
Fanns det någon karaktär som du kände igen dig själv i? Vem och på vilket sätt?
Fanns det någon scen som du tyckte särskilt mycket om? Varför?
Fanns det någon scen som provocerade dig? Varför?
Om du fick göra om en scen, vilken skulle du välja och hur skulle du göra om den?

Den här samtalsmodellen tar sitt avstamp i *En väv av tecken* (Riksteatern) och *Prata scenkonst* av Anna Berg för Regionteater Väst.